

De misstap van priester Mouret

Émile Zola

De cyclus van de Rougon-Macquart

I	Het fortuin van de Rougons	XI	<i>Het paradijs van de dames</i>
II	Buit maken	XII	<i>Levensvreugde</i>
III	De buik van Parijs	XIII	<i>De mijn</i>
IV	De verovering van Plassans	XIV	<i>Het meesterwerk</i>
V	De misstap van priester Mouret	XV	<i>De aarde</i>
VI	<i>Zijne Excellentie Eugène Rougon</i>	XVI	<i>De droom</i>
VII	<i>Dronkenschap</i>	XVII	<i>Het dierlijke in de mens</i>
VIII	<i>Een pagina liefde</i>	XVIII	<i>Het geld</i>
IX	<i>Nana</i>	XIX	<i>De ondergang</i>
X	<i>Een burger</i>	XX	<i>Dokter Pascal</i>

Vanaf Deel VI zijn het werktitels; definitieve titel naarmate de vertaling vordert.

In deel V van de twintigdelige cyclus van de Rougon-Macquart is de hoofdpersoon priester Serge Mouret, zoon van Marthe, van de tak Rougon, en François, van de tak Macquart, en achterkleinzoon van de oermoeder Adélaïde, de laatste telg uit een gedegeneerd adellijk geslacht. Vele basale kenmerken van deze drie knooppunten van de familie komen tot uitdrukking in deze nazaat. Het is een vervolg op deel IV, dat zich afspeelt tijdens de jeugdijaren van Serge Mouret. De bourgeoisie van de tak Rougon en het onaangepaste van de tak Macquart in combinatie met het edele en de gekte van oermoeder Adélaïde zijn de ingrediënten waaruit de lijdensweg van priester Serge Mouret gevormd wordt.

Het boek schildert de strijd om de religieuze waarden onder druk van een episch verhaal van liefde, waar hemel en aarde botsen.

In het Frankrijk van de negentiende eeuw was dit een gewaagd thema. Hoewel het hele werk van Zola verboden was door de Rooms-Katholieke Kerk en op de index van verboden boeken stond, tegt dit deel wel zeer krachtig de katholieke normen. Naturalist en wetenschapper Zola heeft alles zo scherp mogelijk en precies beschreven, zodat een duidelijk beeld ontstaat van de Rooms-Katholieke Kerk in die tijd.

Elk deel eindigt met een nawoord en een *verklarende woordenlijst*. In de tekst zijn die woorden en begrippen gemakkelijk te herkennen aan het symbool ☺.

Voor ieder deel van de serie komt een psychologische analyse beschikbaar op de website www.emilezola.nl waarin de kwestie aanleg versus omgeving belicht wordt.

De cyclus van de Rougon-Macquart

Deel V

De misstap van priester Mouret

(1875)

Émile Zola

Vertaald door Martine France Delfos

De misstap van priester Mouret

(1875)

Émile Zola

De cyclus van de Rougon-Macquart Deel V

ISBN 978 90 8560 173 9

E-ISBN 978 94 615 4048 5

NUR 302 / THEMA FYT / BISAC CGN006000

Twintigdelige romancyclus van de Rougon-Macquart

www.emilezola.nl

Vertaling

Martine France Delfos

Informatie over overige uitgaven van Martine F. Delfos: www.mdelfos.nl

© 2024 Martine F. Delfos / Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Eerste boek	
Hoofdstuk I	11
Hoofdstuk II	15
Hoofdstuk III	23
Hoofdstuk IV	27
Hoofdstuk V	33
Hoofdstuk VI	39
Hoofdstuk VII	45
Hoofdstuk VIII	49
Hoofdstuk IX	55
Hoofdstuk X	59
Hoofdstuk XI	63
Hoofdstuk XII	73
Hoofdstuk XIII	81
Hoofdstuk XIV	87
Hoofdstuk XV	97
Hoofdstuk XVI	105
Hoofdstuk XVII	111
Tweede boek	
Hoofdstuk I	117
Hoofdstuk II	123
Hoofdstuk III	125
Hoofdstuk IV	131
Hoofdstuk V	135

Hoofdstuk VI	141
Hoofdstuk VII	149
Hoofdstuk VIII	157
Hoofdstuk IX	163
Hoofdstuk X	171
Hoofdstuk XI	177
Hoofdstuk XII	185
Hoofdstuk XIII	191
Hoofdstuk XIV	195
Hoofdstuk XV	203
Hoofdstuk XVI	209
Hoofdstuk XVII	213
Derde boek	
Hoofdstuk I	219
Hoofdstuk II	227
Hoofdstuk III	231
Hoofdstuk IV	237
Hoofdstuk V	241
Hoofdstuk VI	251
Hoofdstuk VII	257
Hoofdstuk VIII	265
Hoofdstuk IX	277
Hoofdstuk X	291
Hoofdstuk XI	295
Hoofdstuk XII	299
Hoofdstuk XIII	307
Hoofdstuk XIV	309
Hoofdstuk XV	315
Hoofdstuk XVI	319
Nawoord	327
Woorden en achtergrond	331

Voorwoord

(Émile Zola. Parijs, 1 juli 1871)

Ik wil uitleggen hoe een gezin, een klein groepje wezens, zich gedraagt in een samenleving, wanneer het uitbreidt en tien, twintig individuen op de wereld zet, die op het eerste gezicht totaal verschillend lijken, maar waar een analyse aantoont dat ze nauw met elkaar verbonden zijn. Erfelijkheid kent zijn wetten, net als de zwaartekracht.

Ik zal proberen om de draad te vinden en te volgen die wiskundig van de ene naar de andere mens leidt, om zo de tweeledige vraag naar temperament en omgeving te ontrafelen. En als ik alle draden vasthoud, als ik een hele sociale groep in mijn handen heb, zal ik deze groep aan het werk laten zien, als acteur van een historisch tijdperk. Ik zal het gezin creëren in de complexiteit van zijn inspanningen. Ik zal zowel het totaal van de wil van ieder lid analyseren als de algemene strekking van het geheel.

De Rougon-Macquart, de groep, het gezin dat ik me voorgenomen heb te bestuderen, heeft als kenmerk de uitbarsting van begeerten en de brede opstand van onze tijd die zich stort op het genieten. Fysiologisch gezien zijn zij de trage opeenvolging van complicaties van het zenuwstelsel en het bloed, die zich in een ras voordoet na een eerste organisch letsel, en die, naargelang de omgeving, bij elk individu van dit ras, de gevoelens, de verlangens en de hartstochten bepalen. Dat wil zeggen, alle menselijke manifestaties, natuurlijk en instinctief, waarvan de voortbrengsels de gebruikelijke typering van deugden en ondeugden krijgen. Historisch gezien komen ze voort uit het volk, stralen ze uit in de hele hedendaagse maatschappij en klimmen ze op naar alle situaties door deze in wezen moderne impuls die de lage klassen bevangt in hun opmars door het sociale organisme heen. Zij vertellen aldus door hun individuele drama's het verhaal van het Keizerrijk van Napoleon, de *Second Empire*, van de hinderlaag van de staatsgreep tot aan het verraad van Sedan.

Drie jaar lang verzamelde ik de documenten voor dit grote werk. Het huidige deel was zelfs al geschreven toen de val van de Bonapartes kwam, een val die ik als een kunstenaar nodig had en die ik altijd onvermijdelijk aan het einde van het drama vond, zonder te durven hopen dat deze al zo dichtbij was. Een val die mij de vreselijke en noodzakelijke ontknoping van mijn werk gaf. Dit werk is vanaf vandaag compleet. Het beweegt zich in een sluitende cirkel. Het wordt het beeld van een teloorgegangene regering en van een vreemd tijdperk van waanzin en schaamte.

Dit werk, dat meerdere afleveringen zal vormen, wordt daarom, in mijn gedachten, de natuurlijke en sociale geschiedenis van een gezin onder het Keizerrijk van Napoleon, de *Second Empire*. En de eerste aflevering, *Het fortuin van de Rougons*, moet als wetenschappelijke titel dragen: *De Oorsprong*.

A handwritten signature in cursive script, reading "Emile Zola". The signature is written in black ink on a white background. The word "Emile" is written in a larger, more prominent script, and "Zola" is written in a smaller, more compact script to its right. The signature is enclosed in a simple, hand-drawn rectangular box.

Eerste boek

Hoofdstuk I[⊗]

Toen ze binnenkwam, zette Teuse haar bezem en plumeau tegen het altaar. Ze was wat verlaat, omdat ze de was van het semester had aangezet. Ze liep door de kerk heen om het *Angelus*[⊗] te luiden. In haar haast liep ze nog meer mank dan anders en botste ze tegen de banken aan. Het ruwe en versleten koord, vlak bij de biechtstoel[⊗], viel vanaf het plafond naar beneden en eindigde in een grote knoop die door vele handen vettig was geworden. Ze ging er met haar hele gewicht aan hangen, trok met regelmaat aan het koord en gaf zich eraan over, draaiend met haar rokken, haar muts scheef en haar bloed dat naar haar brede gezicht steeg.

Nadat ze met een licht tikje haar muts weer rechtgezethad, ging Teuse buiten adem weer vegen voor het altaar. Het vuil verzamelde zich daar koppig iedere dag, tussen de slecht aaneengesloten planken van het podium. Ze rommelde met de bezem geïrriteerd in de hoekjes, haalde vervolgens het kleed van het altaar en werd boos toen ze zag dat het grote bovenkleed, dat al op twintig plekken versteld was, een nieuw slijtgat in het midden had. Men kon het tweede kleed in tweeën gevouwen zien, zo dun en zelfs zo licht dat de gewijde steen te zien was, die in het altaar van beschilderd hout was ingelegd. Ze stofte de kleden die bruinig van slijtage waren en ging met haar plumeaus langs de rijen banken, waar ze de liturgische boekjes tegenaan zette. Daarna haalde ze de geelkatoenen hoezen van het kruis en de twee kandelaars af. Het koper ervan was gespikkeld met doffe vlekken.

“Wel!” mompelde Teuse halfzacht, “ze zijn hard aan een schoonmaak toe. Ik zal ze met Tripoli[⊗] behandelen.” Vervolgens rende ze op één been naar de sacristie[⊗], heupwiegend en schuddend, waardoor de plavuizen ingedeukt leken te worden. Daar haalde ze het misboek op dat ze zonder het te openen op de standaard zette, aan de kant van het Epistel[⊗], de rug naar het midden van het altaar gericht.

[⊗] In de tekst staat dit teken bij woorden die in de woordenlijst achterin nader uitgelegd worden.

Ze stak de twee kaarsen aan. Ze nam haar bezem mee en wierp een blik om zich heen om zich te verzekeren dat het huishouden van de Heer goed gedaan was. De kerk sliep, alleen het koord vlak bij de biechtstoel zwaaide nog vanaf het stenen gewelf met een langzame en soepele beweging.

Priester Mouret was net naar de sacristie gegaan, een klein koud kamertje dat slechts door een gang van de eetzaal was gescheiden.

“Goedemorgen pastoor[⊗],” zei Teuse, terwijl ze haar dingen neerzette. “Oh! U bent lui geweest vanochtend! Weet u dat het al kwart over zes is?”

En zonder de jonge priester, die glimlachte, de kans te geven te antwoorden:

“Ik moet op u moppen,” vervolgde ze. “Er is weer een gat in het kleed. Dat kan toch niet! We hebben maar één vervanging en ik verpest mijn ogen al drie dagen met het te verstellen. U zou de arme Jezus naakt laten als u zo door blijft gaan.”

Priester Mouret glimlachte nog steeds. Hij zei vrolijk:

“Jezus heeft niet zoveel linnengoed nodig, mijn beste Teuse, hij heeft het altijd warm, hij wordt altijd hartelijk ontvangen wanneer men van hem houdt.”

Daarna vroeg hij, terwijl hij in de richting van een klein fonteintje ging:

“Is mijn zus opgestaan? Ik heb haar niet gezien.”

“Het is alweer enige tijd geleden dat mejuffrouw Désirée naar beneden is gekomen,” antwoordde de dienstmeid, geknield voor een oud keukenbuffet waar de heilige kleren in bewaard werden ... “Ze verwachtte gisteren kuikens die niet uitgekomen zijn. U kunt zich voorstellen wat een emoties dat gaf!”

Ze viel zichzelf in de rede en zei:

“De gouden kazuifel[⊗], nietwaar?”

De priester, die zijn handen gewassen had en in zichzelf gekeerd een gebed prevelde, maakte een bevestigende hoofdbeweging. De parochie[⊗] had maar drie kazuifels: een paarse, een zwarte en een van gouden stof. Deze laatste diende voor dagen wanneer het wit, rood of groen voorgeschreven was, waardoor het belang van de dag werd benadrukt. Teuse tilde behoedzaam de plank op die met blauw papier was bedekt, waarop ze de kazuifel na iedere ceremonie neerlegde. Ze legde hem op het buffet en haalde er voorzichtig het fijne, geborduurde linnen vanaf. Een gouden lam sliep op een gouden kruis, omringd door gouden stralen. De stof die bij de vouwen versleten was, liet kleine draadjes ontsnappen; de versieringen in reliëf waren aangetast en vervaagden. Het was in het huis een voortdurende zorg die haar steeds omringde, een liefdevolle verschrikking om het zo lovertje voor lovertje te zien verdwijnen. De priester moest hem bijna iedere dag aandoen. En hoe moest hij vervangen worden, en hoe moest zij drie kazuifels kopen waar ze zorg voor droeg, als de laatste gouddraden versleten waren?

Teuse legde de stola[⊗], de manipel[⊗], het koord, de albe[⊗] en de amict[⊗] over de kazuifel heen. Maar ze bleef praten, terwijl ze zich inspande om de manipel dwars

over de stola te leggen en het koord in een guirlande, zodat de initiaal van de ver-
eerde naam van Maria gevormd werd.

“Dat koord is niet veel meer waard,” mompelde ze. “U zult een nieuw koord moeten kopen, meneer pastoor[Ⓢ] ... Het is niet de moeite; ik zou er zelf een voor u draaien als ik hennep had.”

Priester Mouret antwoordde niet. Hij maakte de kelk klaar op een klein tafeltje, een oude kelk van verguld zilver met een bronzen voet, die hij zojuist achter in de withouten kast had gevonden, waar de vazen en heilige doeken, de Heilige Oliën[Ⓢ], de misboeken, de kandelaars en de kruizen opgesloten waren. Hij legde een schoon kelkdoekje over de kelk en legde op dat doekje de pateen[Ⓢ] van verguld zilver, waar een hostie[Ⓢ] in lag, die hij bedekte met een klein linnen palla[Ⓢ]. Toen hij de kelk verborg door twee vouwen van een stof die bij de kazuifel hoorde samen te knijpen, riep Teuse uit:

“Wacht, er is geen corporale[Ⓢ] in de Bursa[Ⓢ] ... Ik heb gisteren alle kelkdoekjes, palla's en corporalen gepakt om ze te bleken, apart natuurlijk, niet in de was ... Ik heb het u niet gezegd, meneer pastoor: ik heb de was zojuist aangezet. Die was erg vies, de was! Hij zal beter zijn dan de vorige keer.”

En, terwijl de priester een corporale in de Bursa[Ⓢ] deed en hij de doek, versierd met een gouden kruis op een gouden achtergrond, over de Bursa[Ⓢ] deed, hernam ze levendig:

“Trouwens, ik vergat het! Die kwajongen van een Vincent is niet gekomen. Wilt u dat ik de mis dien, meneer pastoor?”

De jonge priester keek haar streng aan.

“Wel, het is geen zonde,” vervolgde ze met haar goedge glimlach. “Ik heb een keer gediend ten tijde van eerwaarde Caffin. Ik dien de mis beter dan die deugnieten die als heidenen lachen als er een vlieg door de kerk vliegt ... Vooruit, ik draag dan misschien een muts, ben zestig jaar oud en dik als een toren, ik respecteer de goede God meer dan dat ongedierte van kinderen die ik laatst nog betrapt heb bij het haasje-over springen achter het altaar.”

De priester bleef naar haar kijken, met zijn hoofd een weigerend gebaar makend.

“Het is een gat, dit dorp,” mopperde ze. “Er zijn nog geen honderdvijftig inwoners ... Er zijn dagen, zoals vandaag, dat u geen levende ziel zou vinden in Les Artaud. Zelfs de gebakerde kinderen zijn in de wijngaard! En wat ze daar doen! Wijnranken die onder de stenen groeien, droog als distels! Een godverlaten gebied is het, op een mijl afstand van welke weg ook! ... Tenzij een engel neerdaalt om u te helpen uw mis op te dienen meneer pastoor, hebt u alleen mij, eerlijk! Of de konijnen van mejuffrouw Désirée, met uw welnemen!”

Maar juist op dat moment duwde Vincent, de jongste van de Brichets, zachtjes de deur van de sacristie open. Teuse werd boos om zijn rode haren die in de war zaten en zijn kleine, grijze ogen die glommen.

“Oh, de ongodsdienstige!” riep ze. “Ik wed dat hij een streek uit komt halen! ... Kom naar voren deugniet, omdat meneer pastoor bang is dat ik de lieve Heer besmet!”

Toen hij het kind zag, nam priester Mouret de amict. Hij kuste het kruis dat op het midden geborduurd was, plaatste het doek een moment op zijn hoofd en sloeg het toen terug onder zijn soutane[Ⓢ]. Hij kruiste de koorden en maakte ze vast, de rechter over de linker. Daarna deed hij de albe[Ⓢ] aan, symbool van zuiverheid, beginnend met de rechterarm. Vincent, die gehurkt was, draaide om hem heen, trok aan de albe, ervoor zorgend dat het van alle kanten gelijk viel en op twee vingers van de grond reikte. Toen reikte hij het koord aan, dat de priester strak om zijn middel trok, ter herinnering aan de ketens waarmee de Redder[Ⓢ] tijdens de Passie[Ⓢ] belast was.

Teuse bleef staan, jaloers, gekwetst en deed haar best te zwijgen. Maar haar tong kriebelde zo dat ze zich al snel hernam:

“Broeder Archangias is gekomen ... Hij zal geen kind op school hebben vandaag. Hij is als in een windvlaag weggegaan, om het gespuis in de wijngaarden aan de oren te trekken ... U zou er goed aan doen hem te spreken. Ik geloof dat hij u iets wil zeggen.”

Priester Mouret legde haar met een handgebaar het zwijgen op. Hij had zijn lippen niet geopend. Hij zei de heilige gebeden op, terwijl hij de manipel nam, die hij kuste voordat hij hem op zijn linkerarm legde onder de elleboog, als een teken van de goede werken, en kruiste de stola[Ⓢ], symbool van zijn waardigheid en zijn macht, op zijn borst, na deze ook te hebben gekust. Teuse moest Vincent helpen de kazuifel vast te zetten, die ze met dunne koordjes vastzette op een manier dat hij niet naar achteren zou vallen.

“Heilige Maagd! Ik ben de karafjes vergeten!” stamelde zij, zich naar de kast haastend. “Hup, schiet op kwajongen!”

Vincent vulde de karafjes, flesjes van dik glas, terwijl Teuse zich haastte om een schoon vingerdoekje uit een la te pakken. Priester Mouret, die de kelk bij de knoop in de linkerhand hield en de vingers van de rechterhand op de Bursa[Ⓢ], groette diep buigend, zonder zijn driekantige hoed af te nemen, een Christus van donker hout die boven het buffet hing. Het kind boog ook. Vervolgens ging hij de sacristie uit terwijl hij de koordjes die door het vingerdoekje waren bedekt, vasthield. Hij volgde in een diepe toewijding, de priester die met neergeslagen ogen liep.

Hoofdstuk II

De lege kerk was helemaal wit op deze ochtend in mei. Het koord hing weer bij de biechtstoel, onbeweeglijk. Het waaklichtje in een gekleurd glas, brandde als een rode vlek tegen de muur, rechts van het tabernakel[Ⓢ]. Nadat Vincent de koordjes naar het credenstafeltje[Ⓢ] had gebracht, kwam hij weer knielen, links beneden aan de treden, terwijl de priester die het Heilige Sacrament had gegroet met een kniebuiging op de vloer, het altaar opging en het corporale neerlegde waarop hij de kelk zette. Dan opende hij het misboek en ging weer naar beneden. Een nieuwe kniebuiging vouwde hem dubbel; hij sloeg het kruisteken[Ⓢ] met luide stem, voegde zijn handen samen voor zijn borst en startte het goddelijke schouwspel met een gezicht dat helemaal bleek was van geloof en liefde.

“Introibo ad altare Dei[Ⓢ].”

“Ad Deum qui laetificat juventutem meam[Ⓢ],” stamelde Vincent de beurtzang van het keervers en de psalm, zijn achterwerk op zijn hakken, druk met het volgen van Teuse die door de kerk zwierf.

De oude dienstmaagd bekeek een van de kaarsen met zorg. Haar zorg leek te verdubbelen, terwijl de priester, diep gebogen en zijn handen weer samengevouwen, het Confiteor[Ⓢ] reciteerde. Ze stond stil, klopte zichzelf op haar beurt op de borst en bleef de kaars in de gaten houden.

De ernstige stem van de priester en het stamelen van de misdienaar wisselden elkaar nog een tijdje af.

“Dominus vobiscum[Ⓢ].”

“Et cum spiritu tuo[Ⓢ].”

En de priester, die zijn handen uitspreidde en weer samenbracht, zei met tedere boetvaardigheid:

“Oremus[Ⓢ]” ...

Teuse hield het niet meer. Ze ging achter het altaar langs en kwam bij de kaars die ze met de punten van haar schaar schoonmaakte. De kaars lekte. Er waren al twee tranen van was verloren gegaan. Toen ze terugkwam, terwijl ze de banken

opruimde, zorgend dat de wijwatervaten[⊗] niet leeg waren, was de priester het altaar opgelopen, zette zijn handen op de rand van het kleed en bad zachtjes. Hij kuste het altaar.

Achter hem bleef het kleine kerkje vaal door het bleke ochtendlicht. De zon was nog maar op de rand van de dakpannen. De *Kyrie eleisons*[⊗] vlogen als een verfrissing door deze soort stal die witgekalkt was met een plat plafond, waar men de witgekalkte balken van zag. Aan iedere kant waren drie hoge ramen met helder glas; de meeste gebarsten en gebroken. De volle buitenlucht kwam daar hard binnen, de hele armoede blootlegend van de God van dit verloren dorp. Achterin, boven de grote deur die nooit geopend werd en waar gras over de drempel groeide, was een podium van planken dat van muur tot muur ging, waar men opklom met behulp van een molenaarsladder en die op feestdagen onder de klompen kraakte. Bij de ladder was een citroengeel geverfde biechtstoel[⊗] waarvan de planken los zaten. Tegenover de kleine deur was een doopvont[⊗], een oud wijwatervat dat op een gemetselde poot stond. Vervolgens, links en rechts van het midden, waren twee smalle altaren geplaatst die omringd werden door houten balustrades. De linker die aan de Heilige Maagd was gewijd had een groot Mariabeeld van verguld gips dat koninklijk een gouden kroon droeg die om haar kastanjebruine haren sloot. Ze hield op haar linkerarm een glimlachende naakte Jezus, die in zijn kleine hand de wereldglobe vol sterren optilde. Ze liep midden tussen de wolken met gevleugelde engelenhoofdjes aan haar voeten. Boven het rechter altaar, waar de dodenmissen opgediend werden, hing een Christus van beschilderd karton, die symmetrisch opgesteld was ten opzichte van het Mariabeeld. De Christus was zo groot als een kind van tien jaar, stervend op een vreselijke manier, het hoofd achterovergebogen, de heupen uitstekend, de buik hol en de ledematen verwrongen en bespat met bloed. Dan was er nog de kansel[⊗], een vierkante kist waar men opklom met een trap met vijf treden, die ter hoogte stond van een klok met gewichten ertegenover, die in een donkere notenhouten kast zat en waarvan de zware slagen de hele kerk deden schudden, net als de hartslag van een enorm hart dat ergens onder de plavuizen verstopt was. Langs het hele schip[⊗] hingen de veertien staties[⊗] van de kruisweg[⊗], veertien grof verlichte afbeeldingen, ingelijst met zwarte stokjes, die het ruwe wit van de muren met het geel, blauw en rood van de Passie[⊗] bevlekte.

“*Deo gratias*[⊗],” stotterde Vincent aan het eind van het Epistel[⊗].

Het mysterie van de liefde en de zelfopoffering van het heilige slachtoffer werd voorbereid. De misdienaar nam het misboek dat hij naar links bracht naast het Evangelie, er zorg voor dragend de bladeren van het boek niet aan te raken. Iedere keer wanneer hij voorbij het tabernakel kwam, deed hij schuin een kniebuiging die hem krom deed trekken. Dan, wanneer hij weer rechts was, bleef hij met gekruiste armen staan, tijdens het voorlezen van het Evangelie. De priester had, nadat hij een kruisteken op het misboek had gemaakt, zelf een kruisteken op zijn voorhoofd

gemaakt ten teken dat hij nooit zou blozen over het woord Gods, op zijn mond om te laten zien dat hij altijd bereid was zijn geloof uit te dragen en op zijn hart om aan te geven dat zijn hart alleen aan God toebehoorde.

“*Dominus vobiscum*,” zei hij, terwijl hij zich omdraaide, zijn blik verdronken tegenover de koude witheid van de kerk.

“*Et cum spiritu tuo*,” antwoordde Vincent, die weer geknield was.

Nadat hij het Offertorium opgezegd had, haalde de priester de bedekking van de kelk. Hij hield de pateen, waar de hostie in zat, een ogenblik ter hoogte van zijn borst en bood het aan God aan, voor hemzelf, voor zijn assistenten en voor alle gelovigen, levend of dood. Vervolgens, nadat hij het had laten glijden op de rand van het corporale, zonder het met zijn vingers aan te raken, nam hij de kelk die hij zorgvuldig afveegde met het kelkdoekje. Vincent was op het credenstafeltje de karafjes gaan halen die hij een voor een aanreikte, eerst het karafje voor de wijn en dan het karafje voor het water. De priester bood vervolgens voor de hele wereld de halfvolle kelk aan, die hij terugzette op het midden van het corporale, waar hij hem bedekte met de palla. En nadat hij opnieuw gebeden had, kwam hij terug om water in dunne straaltjes gegoten te krijgen over het uiteinde van de duim en de wijsvinger van iedere hand, zodat hij gezuiverd zou worden van de kleinste vlekken van zonden. Toen hij zich afgedroogd had met het vingerdoekje, leegde de wachtende Teuse de schaal van de karafjes in een emmer van zink, in het hoekje van het altaar.

“*Orate, fratres*,” hernam de priester hardop, naar de lege banken gekeerd, handen uitgespreid en weer samengebracht, in een gebaar van oproep naar de mensen van goede wil.

En, terwijl hij zich naar het altaar omdraaide, ging hij door met een zachtere stem. Vincent prevelde een lange zin in het Latijn, waar hij zich in verloor. Op dat moment kwamen gele vlammen door de ramen. De zon kwam op de oproep van de priester naar de mis. Hij verlichte de grote vergulde vlakten van de muren links, de biechtstoel, het altaar van de Maagd en de grote klok. Een gekraak schudde de biechtstoel. De moeder Gods, in haar glorie, in de schittering van haar kroon en haar gouden mantel, glimlachte liefdevol naar het Kindje Jezus. De klok die verwarmd was, sloeg het uur met fellere slagen. Het leek alsof de zon de banken vulde met het stof dat in de stralen danste. De kleine kerk, een witgekalkte stal, leek vol van een warme menigte. Buiten hoorde men de zachte geluiden van een gelukkig ontwaken van het platteland, het gras dat tevreden zuchtte, de bladeren die zich droogden in warmte van de zon en de vogels die hun veren gladstrekten door een eerste slag met hun vleugels te maken. Het platteland kwam zelfs met de zon binnen: bij een van de ramen strekte een lijsterbes zijn takken uit door de kapotte ramen heen, zijn knoppen uittrekkend alsof hij naar binnen wilde kijken; en door de spleten van de grote deur zag men de grassen die dreigden het schip te over-

woekeren. Alleen, te midden in dit opkomende leven, bracht de Christus die in de schaduw was gebleven de dood binnen, het sterven van zijn besmeurde, okerkleurige lichaam dat bespat was met lak. Een musje ging op de rand van een gat zitten, hij keek en vloog weg. Maar hij kwam bijna meteen weer terug en in een stille vlucht daalde hij neer tussen de treden voor het altaar van de Maagd. Een tweede mus volgde. Al snel kwamen van alle takken van de lijsterbes mussen die met kleine sprongetjes op de plavuizen wandelden.

“Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth[⊗],” zei de priester halffluid met licht gebogen schouders.

Vincent sloeg driemaal met het klokje. Maar de mussen, geschrokken van dit plotselinge gerinkel, vlogen met zoveel geluid weg dat Teuse, die net een ogenblik in de sacristie was, weer tevoorschijn kwam en bromde:

“De schooiers! Ze zullen alles vuil maken ... Ik wed dat mejuffrouw Désirée weer broodkruimels heeft neergelegd voor ze.”

Het ontzagwekkende moment was aangebroken. Het lichaam en het bloed van God zou neerdalen op het altaar. De priester kuste het kleed, bracht zijn handen samen, verdubbelde de kruistekens op de hostie en de kelk. De canongebeden vielen niet meer van zijn lippen dan in een extase van nederigheid en dankbaarheid. Zijn houding, zijn gebaren en zijn stembuigingen drukte het kleine dat hij was uit, de emotie die hij ervaarde dat hij voor deze grootse taak was gekozen. Vincent kwam achter hem knielen, pakte de kazuifel met de linkerhand vast, ondersteunde deze lichtjes en maakte het belletje klaar. En hij, met zijn ellebogen op de rand van de tafel geleund, terwijl hij de hostie tussen de duim en wijsvingers van zijn twee handen vasthield, sprak de sacramentele woorden[⊗] uit van de verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus:

“Hoc est enim corpus meum[⊗].” Dan, na een kniebuiging te hebben gemaakt, hield hij hem zo hoog als hij kon en volgde hem met de ogen, terwijl de misdienaar het belletje driemaal rinkelde, buigend tot de grond. Hij zegende daarna de wijn:

“Hic est enim calix[⊗],” de ellebogen opnieuw op de tafel, groetend, de kelk opheffend en deze ook met de ogen volgend, terwijl hij met zijn rechterhand het knooppunt van de kelk vasthield en met zijn linkerhand de voet ondersteunde. De misdienaar rinkelde voor de laatste drie keer het belletje. Het grote mysterie van de Verlossing[⊗] was weer vernieuwd, het prachtige bloed vloeiende weer opnieuw.

“Wacht, wacht,” mopperde Teuse, terwijl ze met gestrekte vuist de mussen probeerde te verjagen.

Maar de mussen waren niet meer bang. Ze waren teruggekomen midden tijdens het gerinkel, brutaal over de treden vliegend. Het herhaalde rinkelen had hen zelfs blij gemaakt. Ze antwoordden met kleine kreetjes die de Latijnse woorden doorbraken met de parelende lach van vrije jongetjes. De zon verwarmde hun vleugels en de zachte armoede van de kerk verheugde hen. Ze voelden zich daar

thuis, als in een schuur waarvan men het luik opengelaten had, strootjes verzamelend, vechtend en ruziënd om de broodkrumels die ze op de grond tegenkwamen. Een van hen ging op de gouden doek zitten van de Maagd die glimlachte; een andere kwam langzaam de rokken van Teuse onderzoeken, die door deze brutaliteit buiten zichzelf raakte.

Op het altaar was de priester verpletterd, de ogen gericht op de heilige hostie[Ⓢ], de duim en wijsvinger op elkaar; hij hoorde deze overheersing van het schip op de lauwe meiochtend niet, die stijgende golf van zon, groen en vogels die overvloeide tot aan de voet van de kruisweg, waar de vervloekte natuur stierf.

“*Per omnia saecula saeculorum*Ⓢ,” zei hij.

“*Amen*Ⓢ,” antwoordde Vincent.

Toen het Pater Noster[Ⓢ] was beëindigd, terwijl hij de hostie[Ⓢ] boven de kelk hield, brak hij de hostie in het midden. Hij brak vervolgens van een van de twee helften een stukje af, dat hij in het kostbare bloed liet vallen. Bloed, om de intieme verbintenis te markeren die hij met God aanging door de communie[Ⓢ]. Hij zei hardop het *Angus Dei*[Ⓢ], sprak heel zachtjes de drie voorgeschreven gebeden uit, deed zijn oefening van onwaardigheid, en met zijn ellebogen op het altaar en de pateen[Ⓢ] onder zijn kin, ging hij ter communie met de twee delen van de hostie tegelijk. Daarna, nadat hij zijn handen had samengevouwen ter hoogte van zijn gezicht in een intense meditatie, ving hij op het corporale met behulp van de pateen de heilige brokjes op die van de hostie, die hij in de kelk deed, losgekomen waren. Omdat een schilfertje ook aan zijn duim vast was komen te zitten, wreef hij deze met de top van zijn wijsvinger. En, terwijl hij een kruisteken sloeg met de kelk en de pateen opnieuw onder zijn kin hield, dronk hij al het kostbare bloed in drie keer op, zonder dat zijn lippen de rand van de kelk loslieten, om tot aan de laatste druppel van het heilige offer te kunnen nuttigen.

Vincent was opgestaan om terug te keren om de karafjes op het credenstafeltje[Ⓢ] te halen. Maar de deur van de gang die naar de pastorie leidde, ging wijd open, sloeg tegen de muur en liet een prachtig tweeëntwintigjarig meisje met een kinderlijke uitstraling door, die iets in haar schort verborg.

“Er zijn er dertien!” riep ze. “Alle eieren waren goed!”

En terwijl ze haar schort opensloeg waar een broedsel kuikens rondkrioelden met hun ontluikende veren en de zwarte puntjes van hun ogen:

“Kijk toch eens! Zijn ze niet schattig, de lieverds! ... Oh, die kleine witte die op de rug van de andere klimt! En die, die gevlekte, die al met zijn vleugels slaat! ... Het waren erg goede eieren. Niet één onbevruucht ei!”

Teuse, die toch de mis diende en de karafjes aan Vincent doorgaf voor de wasing, draaide zich om en zei hardop:

“Zwijg toch, juffrouw Désirée! U ziet toch wel dat we niet klaar zijn.”

En de sterke geur van de hoenderhof kwam door de open deur naar binnen en blies de kerk binnen, als een ontkiemend zaad, in de warme zon die het altaar omvatte. Désirée bleef even staan, helemaal gelukkig met haar jonkies die ze bij zich droeg, en keek hoe Vincent de wijn van de reiniging schonk, keek naar haar broer hoe die de wijn dronk, zodat niets van de gedaanten van brood en wijn in zijn mond achter zou blijven. En ze stond er nog toen hij terugkwam en de kelk met twee handen vasthield, zodat hij op de duim en de wijsvinger het zuiveringswater, dat hij ook opdronk, zou opvangen. Maar de kip die haar kleintjes zocht, kwam er kakelend aan en dreigde de kerk binnen te gaan. Toen vertrok Désirée met moederlijke woorden voor de kuikens, op het moment dat de priester, nadat hij het kelkdoekje op zijn lippen had gedrukt, het langs de rand haalde en vervolgens langs de binnenkant van de kelk.

Het was het einde van de dankzegging aan God. De misdienaar ging voor de laatste keer het missaal halen, bracht het terug naar rechts. De priester legde het kelkdoekje, de pateen en de palla op de kelk; vervolgens kneep hij opnieuw in de brede plooiën van de doek en legde het op de Bursa[Ⓢ], waar hij het corporale in vouwde. Heel zijn wezen was een vurige dank. Hij vroeg de hemel vergiffenis voor zijn zonden, de genade van een heilig leven en de verdienste van een eeuwig leven. Hij was verpletterd door dat wonder van liefde, in die voortdurende opoffering die hem iedere dag voedde met het bloed en het lichaam van zijn Redder[Ⓢ].

Na de gebeden gelezen te hebben, keerde hij zich om en zei:

“Ite, missa est[Ⓢ].”

“Deo gratias[Ⓢ],” antwoordde Vincent.

Vervolgens, omdat de priester zich weer omgekeerd had om het altaar te kussen, kwam deze weer terug met de linkerhand onder de borst en de rechterhand gestrekt, de kerk zegenend die vol was van de vrolijkheid van de zon en het lawaai van de mussen.

“Benedicat vos omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus[Ⓢ].”

“Amen[Ⓢ],” zei de misdienaar die het kruisteken sloeg.

De zon was groter geworden en de mussen waren hardnekkiger. Terwijl de priester aan de linkerkant het Evangelie van de heilige Johannes las, dat de eeuwigheid van het Woord aankondigde, zette de zon het altaar in vlam, maakte de panelen van namaakmarmor wit en slokte de lichten van de twee kaarsen op, waarvan de korte lonten slechts twee donkere vlekken maakten. Het triomferende hemellichaam zette het kruis in volle glorie, maar ook de kandelaars, de kazuifel, het kelkdoekje en al dat goud verbleekten onder de stralen van de zon. En toen de priester met bedekt hoofd een kniebuiging maakte, de kelk nam en het altaar verliet om naar de sacristie terug te keren, werd hij voorafgegaan door de misdienaar die de karafjes en het vingerdoekje meenam, en de zon bleef oppermachtig achter in de kerk. Ze had zich op het kleed geveild en op schitterende wijze het deurtje van het